

2025-MI INATSIARTUNUT QINERSINEQ ATATILLUGU NUNANIT ALLANIT SUNNIINIARTOQARSINNAANERANI NAVIANAATIT PILLUGIT NALILERSUINEQ

Kalaallit Nunaat Kalaallillu Nunaanni maanna pissutsit inissisimanerat

Dato: 28. februar 2025

Amerikap præsidentiata Kalaallit Nunaannik piginnittoorusulluni soqutiginninnerminik nalunaarutiginnereernerata kingorna nunani allani oqallinnermik annertuumik qulequtarineqarpoq. Oqallinneq USA-mi Naalagaaffeqatigiinnilu nunap iluani politikikkut ingerlatsinermi ingerlaneruvoq, taamaattorli aamma nunarsuarmioqatigiinnut siaruaakkiartorpoq.

Nunarsuarmi annertusiartortumik isumannaatsuunissaq pillugu Kalaallit Nunaatalu Naalagaaffinngornissamik kissaateqarnera pillugu oqallinnerit qarasaasiatigut inuit naapittarfiini eqqunngitsunik paasissutissanik siammarterineq kinguneraa. Assersuuteqarpoq, kalaallit politikerii politikeriunngitsulluunnit oqaaseqaataasa eqqunngitsumik, imaluunnit allat namminneq anguniagaat sakkortusarniarlugit atorneqartut.

USA-p Kalaallit Nunaannik soqutiginninnera, tassunga ilanngullugit politikikkut suliallit, isummersortartut aammalu USA-mit inuit sunniuteqarluartut naalagaaffiit allat sunniiniarnerminni paasissutissanillu eqqunngitsunik siammarterinerini atorluarneqarsinnaapput.

Naalagaaffiit avataaneersut politikikkut aalajangiisarnerit aammalu Europami isummanik pigiliutsitsiniarnerit ataavartumik sunniinarfigisarpaat. Sunniiniarneq taamaattoq ataavartumik ingerlanneqartarpoq, qinersinerit, uani Inatsisartunut qinersineq eqqarsaatigalugit, taakku kisiisa ukkatarineq ajorpaat.

Intsisartunut qinersinissap suaarutigineqarnissaata tungasut qarasaasiakkut inuit naapittarfiini salluliutit profilinik arlalinnik sanasoqarsimavoq, tassani ilaatigut danskit kalaallillu politikikkut suliaqartuusaarlutik oqallinnermi sunniiniartoqarluni. Profilit salluliutit naalagaaffiillu avataaneersut imminnut atanerannik FE aamma PET takusaqarsinnaanngilaq.

Naalagaaffiit avataaneersut kalaallit danskillu pisorta qarfiinit politikeriiniillu paasissutissanik tillitanik sunniiniarnermi atuisinnaasarpud. Assersuut tassaasinnaavoq cyberspionage (hackerilluni tillinnikkut) tillinneqarsimasunik paasissutissanik sunniiniarneq saqqummiinerluunnit. Inuiaqatigiit isumannaatsuunissaanut Aqutsisoqarfiup (SAMSIK)-ip naliliinera naapertorlugu

Kalaallit Nunaannut cyberspionage tassa kilitsissiatut qarasaasiakkut tillinniartoqarsinnaanerup ilimanaataa annertooujussuuvoq.

Russit sunniiniarnerinut navianaat

Inatsisartunut Qinersinermut tunngatillugu Ruslandip imminnut aporaattunik soqutigisaqarpoq. Nunat NATO-mut ilaasortaasut Ruslandimit avissaartuutsinniarnearput, taamaalilluni nunat killiit sanngiillisikkusullugit. Illuatungaani USA-p Kalaallit Nunaanni sunniuteqarnerata annertusinissaa Ruslandip pinngitsoortikkusuppa.

Ruslandip sunniiniarsinnaanissaminut annertuumik pisinnaasaqarpoq, sunniiniartuarnermigullu Nunat Killiit avissaartuutsinissaanut suliniuteqartuarluni, ilaatigut Nunat Killiit Ukrainemut aningaasatigut, sakkutooqarnikkut politikikkullu tapersuinerat sunniiniarnermigut sanngiillisinniarsarivai.

Kalaallit Nunaannit maanna politikikkut pisut Ruslandimit ad-hocinik suliniutinik aallartitsinikkut atorluarneqarataannaavoq. Suliniutit taamaattut siunertaraat assersuutigalugu Kalaallit Nunaata USA-llu avisaartinniarnissaat, taamaalilluni USA-p Kalaallit Nunaannut sunniuteqarnerata illuatungilerniarnissaa.

Inatsisartunut qinersinermut atatillugu Ruslandip Kalaallit Nunaannut Naalagaaffeqatigiinnermullu tunngatillugu piareersarluakkamik ataqatigiissakkamik sunniiniarnissamut ingerlatsinissaata ilimanassusaa annikinneruvoq. Taamatut sunniiniarnissaq russit tungaannit annertunerungaatsiartumik piareersaateqartoqarnissaanik pisariaqartitsimmata piffissamilu sivisunerusumik ingerlasariaqartumik.

Ilimanarneruvorli maanna Kalaallit Nunaanni eqqaanilu pisut piffissami ungasinnerusumi Nunanut Killernut sunniiniarlutik avissaartuutsitsiniarnermut atussagai, minnerunngitsumillu Ruslandip nunanut allanut sillimaniarnermullu iliuserisaanik Nunat Killiit uparuaasarnerinut atatillugu USA peqqusersuutut nittarsaanniartarpar. Sunniiniarneq taama ittoq qinersinermut toqqaannartunik tunngassuteqarnaviangilaq, tamannalu nunat killiit aammalu immaga Ruslandip innuttaasuinut tunngatinneqarluni siammasinnerusumik ingerlanneqarataannaavoq.

Kalaallit Nunaanni eqqaanilu maanna pisut eqqarsaatigalugit Ruslandip sunniiniarnermut attaveqaatai malinnaapput, oqallinnermilu sunniiniarsinnaanermut siunertaqarsinnaanerat annertuumik ilimanaateqarpoq. Tassani aamma tusagassiorfiit russinik illersuisut tusarnaartunut danskisut oqaasilinnut atuuppoq. Tusagassiorfiilli tamakku oqaluttuarisaaneq qiviaraanni Kalaallit Nunaannut Danmarkimullu siammasissumik anngutinngisaannarput.

Sunniiniarnermi anguniagaq

Nunat nunani allani nunarsuamioqatigiilluunnit kattuffiini namminneq isummat siaruarternissaanut isummernissamat imaluunnit politikikkut aalajangiinernut sunniiniartarnerinut amerlasuunik assersuutissaqarpoq. Sunniiniarneq innuttaasut isumaannut immikkoortitsiviusuni atornerqartarpoq, tassuunakkut ajornanngitsunnguamik akerleriinneq avissaartuunnerlu pilersinneqarsinnaammat. Naalagaaffiit avataaneersut, aalajangiisartut ataasiakkaat aamma siunertalimmik namminneq anguniakkanik toraagaqartumik sunnarniarsinnaasarpaat. Sunniiniarnerit pisussanut aalajangersimasunut tunaartaqarsinnaapput, soorlu qinersinernut, aammali ulluinnarni pisunut tamanut.

Nunat allat qinersinernut sunniiniarlutik teknikkikkut siuariartornitsinni aqquit aqquitillu allat ammaaneqarput. Assersuutigalugu silassorissuusiap (AI) ineriartortinnerani paasissutissanik eqqunngitsunik siammarterisinnaaneq annertuserujussuartinneqarpoq, tassani akeqqat paasissutissanik eqqunngitsunik suliarilluakkanik sanaartornissanut atortussanik tuniorarneqarput. Eqqunngitsunik paasissutissiinerit annertussusaat AI-p annertusitissinnaavaa, taamaalilluni nunat allat ataatsimoortukkuutaat aalajangersimasut kulturikkut oqaatsitigullu aporfiit akimorlugit paasissutissanik tunioraasinnaapput.

Internetikkut attaveqaatit sunniinerisa saniatigut sunniiniarnermi suliallit nalinginnaasut nunani allani attaveqaatinik pilersitsisartut atorlugit Rusland sunniiniarsinnaavoq. Sunniiniarnermi suliallit tassaasinnaapput assersuutigalugit isummanik sunniiniartartut, ilisimatuut, politikerit imaluunnit allat isummernortartut, tusagassiutitigut tutsiussinnaasut politikikkulluunnit aalajangiinissamat sunniisinnaasut. Inatsisartunullu qinersinissamat Ruslandip inuit sunniiniarnermi suliallit Kalaallit Nunaanniinnaasut atornissaat periaaseq taanna atornerqarnissaa annikitsuinnarmik ilimanarpiangilaq.

Rusland cyberikkut annertuumik piginnaaneqarpoq sunniiniarnermik ingerlatsinerneq atorinnaasaminnik. Assersuutiginnarlugu Rusland nutaarsiasaqaqartitsivinnut, imaluunnit qarasaasiakkut inuit naapittarfiisigut hackerinikkut paasissutissanillu siammarterinikkut eqqunngitsunik paasissutissanik siaruarternisnaapput.

Russit naalagaaffiata navianartorsioortitsisinnaanerata saniatigut cyberikkut isummanik siaruarterniat annikkaluamik navianartorsioortitsisnaapput. Cyberikkut isummanik siaruarterniat Russinut illersuisuusut ukiuni kingullerni europami nunanit assigiinngitsuni nittartakkatigut ulikkaartoortitsinikkut saassussisarlutik oqaatigaat. Cyberikkut isummanik siaruarterniat Russinut illersuisuusut europami qinersisoqarneranut atatillugulu aseruutaasumik

ajornanngitsuaqqamik cyberikkut saassussisimallutik. Kalaallit Nunaannut soqutiginninnerup annertusiartornera ilutigalugu navialisinnaaneq annertusinersoq FE-p aamma SAMSIK-ip malinnaaffigaa.

Sunniinarnerit

FE-p aamma PET-ip sunniiniarnerit pingasunut pingaarnernut agguarsimavai.

Sunniiniarnerit sivisuut, tassani oqariartuutit asigiinngitsut siaruarterniarsarisarpaat, taakkulu Nunanut Killernut, nunat killiit politikkikkut ataatsimoorfiinut, soorlu EU-mut sakkortuumik assuarinnittuupput. Sunniiniarnerit sivisuut nunat killiit innuttaasuinik aalajangiisartuinillu sunniiniarnerminni tusagassiorfiit nalinginnaasut atorlugit, inuillu qarasaasiami naapittarfii atorlugit avissaartitsiniarlutillu uivertitsiniarnermut atortarpaat, tassuunakkut isummaminnik upperinnitsitsinissaq angujumallugu.

Sunniiniutit piareersakkat tassaapput piareersarlugit aqqjissuullugit ataqatigiissaarlugillu sunniiniutit, taakkulu nassiussisuminngaannit pingaartinneqartumik periusissiatigut aalajangersimasumik toraagaqartarput. Toraagaq apeqqutaatillugu atortut aqqtissat toqqarneqartarput.

Ad hoc-mik suliniuteqarnerit tassaapput anguniakkanut ataasiakkaanut aalajangersimasumik anguniagaqarluni sunniiniarneq, soorlu inummut aalajangersimasumut, imaluunnit pisut ataasiakkaat aallaavigalugit sunniiniarneq. Periarfissamut takkuteriataartumut periarnerusinnaapput, imaluunnit pisariaqartitsinermik takkuttoqariasaarneratigut. Ad hoc-mik suliniuteqarnerit piffissami sivikitsumi piariipallassinnaasut aqqtiginiarsarisarpaat, aammalu inuiaqatigiinni avissaartuunneq atorluapallassinnaasarlugu.

FE-p aamma PET-ip misissuinermini pisinnaasut ilimanassusaat ataani allassimasut aallaavigisarpaat. Ilimanaataa eqqoriaanermiittarpoq kisitsisitigut naatsorsugaanani.

**ILIMANANGIL
AQ
<10%**

**ILIMANAATAA
ANNIKIPPOQ
10-40%**

**PISINNAOVOQ
40-60%**

**ILIMANARPOQ
60-90%**

**ILIMANARTOR
UJUSSUVOQ
>90%**

FE-P aamma PET-ip nalilerpaa "Ilimanarpoq", ilimanaataa alla atorneqarsimangippat.